

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 11. července 2023 ve věci č. 67783/13 – *Gaspari proti Arménii* (č. 2)

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že uložení pokuty ve výši 67 EUR v trestním řízení nebylo nezbytné v demokratické společnosti, jelikož výroky pronesené na adresu policejního prezidenta v průběhu protivládní demonstrace nepředstavovaly urážku, ale kritiku veřejného činitele. Došlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je v Arménii známým občanským aktivistou. V říjnu 2011 se účastnil menší demonstrace před sídlem vlády, jejíž účelem bylo protestovat proti úmrtím mimo bojiště v arménské armádě a nedostatečnému vyšetřování těchto incidentů. V průběhu demonstrace opustil budovu policejní prezident, který přistoupil ke shromážděným demonstrantům a začal si skrze ně razit cestu k autu. Stěžovatel na policejního prezidenta zakřičel "debile" a "hovado". Stěžovatel byl na místě zadržen. Z přepisů pořízených videozáznamů vyplývá, že další dvě ženy na policejního prezidenta křičely "vrahu" a "zrádce národa".

V prosinci 2012 byl stěžovatel odsouzen za výtržnictví k pokutě ve výši cca 67 EUR (což v dané době v Arménii odpovídalo minimální mzdě). Soud prvního stupně uvedl, že stěžovatel hrubě porušil veřejný pořádek tím, že vykřikoval výroky na adresu policejního prezidenta v přítomnosti řady osob, což shromážděné rozhněvalo a k jednání stěžovatele se stavěli kriticky. Cílem stěžovatele podle vnitrostátního soudu bylo vyniknout a zdůraznit svou nadřazenost nad veřejnými činiteli, v tomto případě nad nahodile vybraným policejním prezidentem, který se v průběhu demonstrace nedopustil ničeho nemorálního ani protizákonného. S odvoláním ani dovoláním nebyl stěžovatel úspěšný.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel před Soudem namítal, že odsouzením za výroky, které pronesl během demonstrace, došlo k porušení jeho práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy.

Soud předně shledal, že k zásahu do namítaného práva došlo, přičemž tento zásah měl zákonný základ a sledoval legitimní cíl, konkrétně ochranu pořádku.

Z judikatury Soudu vyplývá, že je třeba jasně rozlišovat mezi kritikou a urážkou. Pokud je jediným záměrem jakékoli formy projevu urážka, přiměřený trest v zásadě nepředstavuje porušení článku 10 Úmluvy (viz např. *Palomo Sánchez a ostatní proti Španělsku*, č. 28955/06 a 3 další, rozsudek velkého senátu ze dne 12. září 2011, § 67). Ne každá poznámka, která může být určitými osobami nebo skupinami vnímána jako hanlivá nebo urážlivá, však odůvodňuje odsouzení za trestný čin. Pouze pečlivým zkoumáním kontextu, v němž byla hanlivá, urážlivá nebo agresivní slova pronesena, lze smysluplně rozlišit mezi šokujícími a urážlivými výroky, které jsou chráněny článkem 10 Úmluvy, a výroky, které představují svévolné znevažování – například pokud je jediným záměrem hanlivého výroku urazit – čímž se ocitají mimo rámec ochrany svobody projevu (srov. *Rujak proti Chorvatsku*, č. 57942/10, rozhodnutí ze dne 2. října 2012, § 4–6 a 27–32).

V projednávané věci Soud přihlédl ke skutečnosti, že stěžovatel napadené výroky pronesl během protestu, který se týkal velmi citlivé záležitosti arménské společnosti, jednání policejního prezidenta vyvolalo rozhořčení některých demonstrantů a jejich kritickou reakci, přičemž stěžovatel na vnitrostátní úrovni uvedl, že výroky reagoval na provokativní chování tohoto veřejného činitele, který mohl shromáždění jednoduše obejít, aniž by ho narušil. Z této perspektivy Soud shledal, že poznámky stěžovatele lze chápat jako jeho okamžitou emoční reakci na to, co vnímal jako příklad nevhodného

jednání veřejného činitele, který vědomě vstoupil do konfrontace s demonstranty, čímž se vystavil jejich kritice. S ohledem na kontext a širší souvislosti proto Soud konstatoval, že napadené výroky, byť provokativní a urážlivé, byly zamýšleny jako ostrá kritika chování vysoce postaveného veřejného činitele – policejního prezidenta – vůči demonstraci a jejím účastníkům, a nepředstavovaly svévolné znevažování (viz *mutatis mutandis Eon proti Francii*, č. 26118/10, rozsudek ze dne 14. března 2013, § 6–7; *Oberschlick proti Rakousku* (č. 2), č. 20834/92, rozsudek ze dne 1. července 1997, § 33; a *Ömür Çağdaş Ersoy proti Turecku*, č. 19165/19, rozsudek ze dne 15. června 2021, § 56–57).

Soud dále připomněl, že úkolem vnitrostátních soudů bylo s ohledem na okolnosti případu určit, zda lze stěžovatelovy výroky považovat za porušení veřejného pořádku, a tudíž odůvodňující trestní postih. Rozsudky vnitrostátních soudů nicméně neobsahovaly žádné vysvětlení, jak stěžovatel svými výroky hrubě a úmyslně porušil veřejný pořádek či jak zájem společnosti na ochraně veřejného pořádku "převážil" nad zájmem stěžovatele vyjádřit svou kritiku veřejného chování státního úředníka, který se sám vědomě dostal do středu pozornosti. Povinnost odůvodnit rozhodnutí o omezení práva na svobodu projevu je přitom důležitou procesní zárukou proti svévolnému zásahu do tohoto práva (viz *mutatis mutandis Nur Radyo ve Televizyon Yayınıclığı A.Ş. proti Turecku* (č. 2), č. 42284/05, rozsudek ze dne 12. října 2010, § 49–50 a *Cumhuriyet Vakfı a ostatní proti Turecku*, č. 28255/07, rozsudek ze dne 8. října 2013, § 67–68). Dodržení této povinnosti byla o to důležitější, jelikož předmětné řízení bylo trestní povahy a vedlo k odsouzení stěžovatele. I pokud je uložena sankce nejmírnější možná, nemůže sama o sobě postačovat k ospravedlnění zásahu do svobody projevu stěžovatele. Soud ve své judikatuře opakovaně zdůraznil, že zásah do svobody projevu může mít odrazující účinek na výkon této svobody – což je riziko, které ani relativně mírná povaha pokuty nemůže dostatečně potlačit (*Ömür Çağdaş Ersoy*, cit. výše, § 59–60; *Dickinson proti Turecku*, č. 25200/11, rozsudek ze dne 2. února 2021, § 57).

V projednávané věci proto stěžovatelovo trestní odsouzení nenaplnilo „naléhavou společenskou potřebu“ a nebylo nezbytné v demokratické společnosti. K porušení článku 10 Úmluvy tedy došlo.